

FLORA- EN FAUNAONDERZOEK

LANDGOED DE GROENSCHHE HOEVEN

M. Boonman
P. van Hoof

In opdracht van:
NSW BV De Groenschhe Hoeven i.o.

NATUURBALANS - LIMES DIVERGENS BV

Adviesbureau voor natuur en landschap

Universitair Bedrijven Centrum

Postbus 31070, 6503 CB Nijmegen

Tel: (024) 3 528 801 / 3 528 802

Fax: (024) 3 528 808

e-mail: info@natuurbalans.nl

<http://www.natuurbalans.nl>

Colofon

© 2008 Natuurbalans - Limes Divergens BV, adviesbureau voor natuur & landschap, Nijmegen

Tekst en samenstelling: M. Boonman & P. van Hoof

Projectleiding: P. Verbeek

In opdracht van: NSW BV De Groensche Hoeven i.o.

Foto's omslag: onderzoeksgebied (M. Boonman); inzet: rosse vleermuis (M. Boonman).

Wijze van citeren: Boonman M. & P. van Hoof, 2008. Flora- en faunaonderzoek Landgoed De Groensche Hoeven. Natuurbalans - Limes Divergens BV, Nijmegen.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Natuurbalans-Limes Divergens BV.

Natuurbalans-Limes Divergens BV aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassingen van adviezen.

INHOUD

1	INLEIDING	5
1.1	Achtergrond.....	5
1.2	Probleemstelling	5
1.3	Doelstelling	5
2	ONDERZOEKSMETHODEN	6
2.1	Broedvogels	6
2.2	Vleermuizen	6
2.3	Das	7
3	RESULTATEN	8
3.1	Broedvogels	8
3.2	Vleermuizen	8
3.2.1	Gewone dwergvleermuis	9
3.2.2	Ruige dwergvleermuis	9
3.2.3	Rosse vleermuis	9
3.2.4	Laatvlieger	9
3.2.5	Grootoorvleermuis	9
3.2.6	Watervleermuis	10
3.2.7	Gebouwen	10
3.3	Das en overige zoogdieren	11
4	KNELPUNTEN	13
5	CONCLUSIES	14
5.1	Eikenlaan	14
5.2	Sloop gebouwen	14
5.3	Maisakker	14
6	LITERATUUR	15

1 INLEIDING

1.1 ACHTERGROND

Men is van plan om binnen de gemeente Vught het landgoed De Groensche Hoeven te ontwikkelen met daarop een aantal landgoedwoningen.

Ten behoeve van de Flora- en faunawet is het noodzakelijk dat hiervoor een onderzoek plaatsvindt naar het voorkomen van een aantal beschermde diergroepen in dit terrein.

1.2 PROBLEEMSTELLING

In 2006 is een quickscan uitgevoerd in het onderzoeksgebied om de effecten in kaart te brengen die de ontwikkeling van het landgoed kan hebben op de aanwezige beschermde flora en fauna (Dorenbosch & de Jong, 2006). Naar aanleiding van deze quick scan werd nader onderzoek naar onder andere de volgende soort(groep)en aanbevolen: broedvogels met een vaste verblijfplaats, vleermuizen en das.

1.3 DOELSTELLING

In opdracht van NSW BV De Groensche Hoeven i.o. is in 2007 onderzoek gedaan naar broedvogels, vleermuizen en das. Het doel van het onderzoek is het aanvullen en actualiseren van verspreidingsgegevens van deze soort(groep)en in het onderzoeksgebied ten behoeve van de ontwikkeling van het landgoed. Voorliggende rapportage beschrijft de werkwijze en resultaten van dit onderzoek.

2 ONDERZOEKSMETHODEN

2.1 BROEDVOGELS

Door middel van een uitgebreide broedvogelkartering volgens de criteria van SOVON (Hustings et al. 1985) is het westelijk deel van het onderzoeksgebied onderzocht op broedvogels. Speciale aandacht is uitgegaan naar soorten die gebonden zijn aan vaste verblijfplaatsen zoals holenbroeders en roofvogels.

Er zijn drie ochtendbezoeken (18 april, 3 mei en 29 mei 2007) aan het onderzoeksgebied gebracht en één avondbezoek (15 maart).

2.2 VLEERMUIZEN

In het onderzoeksgebied zijn lanen aanwezig met oude bomen en enkele gebouwen. Dit zijn potentiële kolonieplaatsen voor vleermuizen. De lanen kunnen daarnaast dienst doen als trekroute voor vleermuizen.

Het gehele gebied is onderzocht op het voorkomen van kolonies, zowel de lanen als de gebouwen. Voor het trekroute onderzoek lag de nadruk op de te kappen laan in het noorden van het gebied (figuur 1).

Batdetector

De meeste soorten zijn goed te inventariseren met een batdetector (type Pettersson D240x). Hiermee kunnen de hoogfrequente geluiden, die vleermuizen ten behoeve van echolocatie uitzenden, omgezet worden in voor mensen hoorbaar geluid. Deze geluiden zijn soortspecifiek. Sommige soortgeluiden zijn overigens moeilijk te herkennen. Hiervan worden geluidopnames gemaakt die met behulp van software nader geanalyseerd kunnen worden.

Tijdens de kraamperiode (juni-juli) is tijdens twee ronden onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van kolonies. Dit is hier de beste tijd voor. Twee avondronden zijn besteed aan het zoeken naar trekroutes en foeragerende vleermuizen.

Specifiek voor grootoorvleermuizen is in april een avondbezoek gebracht. Dit is de baltsperiode van deze soort, waarbij de dieren meer opvallen dan in de rest van het jaar.

Anabat detector

Een nieuwe methode is het gebruik van een Anabat detector. Dit is een apparaat dat opgehangen worden in een potentiële vliegroute. Vervolgens wordt een soort continu-opname gemaakt van alle langsvliegende vleermuizen. Tijdens analyse achteraf kan het aantal langsvliegende vleermuizen worden geteld en kan in de meeste gevallen de soort worden bepaald. Door de Anabat op een strategische plaats op te hangen kan een beeld gevormd worden van het gebruik van bijvoorbeeld een laan als trekroute.

De Anabat detector werd tijdens een ochtendronde opgehangen in het laantje bij de boerderij (figuur 1).

De detector is anderhalf uur voor zonsopkomst opgehangen en na zonopkomst opgehaald. Aan de opnamen met Anabat detectoren is niet altijd te zien of er meerdere individuen passeren of dat er een individu vaker passeert.

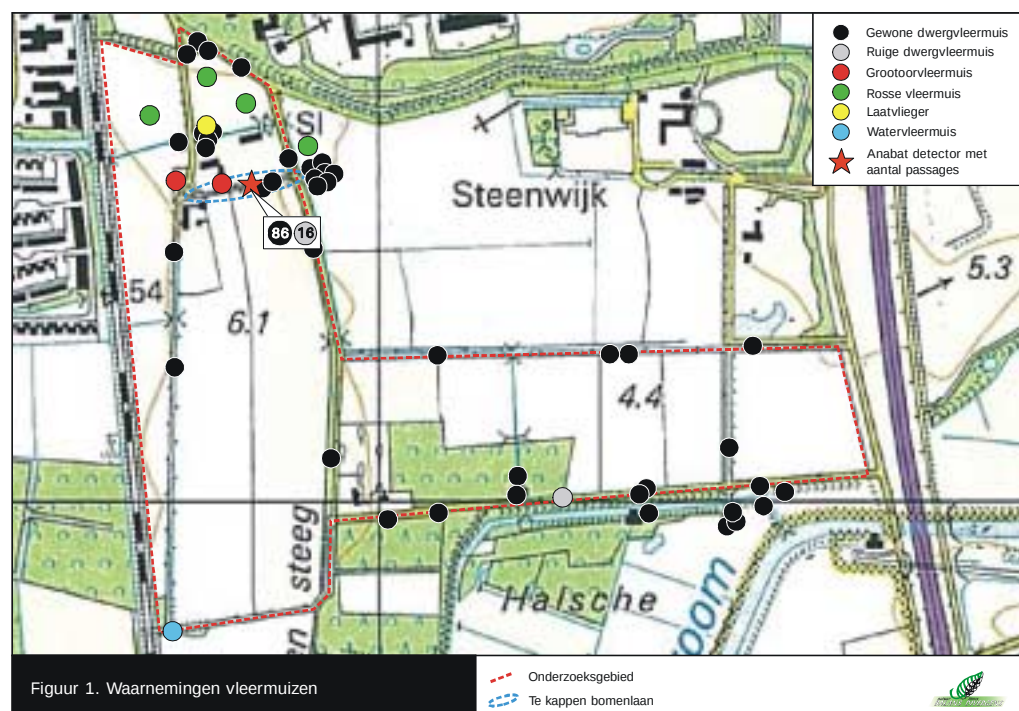
Gebouwen

Op 18 februari 2008 werden de zolders en schuren van de Groensteeg nr 1 en nr 2 gecontroleerd op de aanwezigheid van en de geschiktheid voor vleermuizen. De winter is niet de meest geschikte tijd van het jaar om zolders te controleren op de aanwezigheid van vleermuizen omdat de dieren hier doorgaans alleen in de zomer verblijven. De aanwezigheid van vleermuizen in de gebouwen is onderzocht aan de hand van de aanwezigheid van vleermuis mest en spinnenwebben. Daarnaast is de geschiktheid van de gebouwen voor vleermuizen beoordeeld aan de hand van bijvoorbeeld de hoeveelheid doordringend daglicht (zie paragraaf 3.2.7).

2.3 DAS

Op 8 oktober 2007 werd naar sporen gezocht van grote en middelgrote zoogdieren in het onderzoeksgebied. Er werd gezocht naar prenten, burchten en wissels van zoogdieren. Daarnaast werd de dassentunnel die aan de oostkant van het onderzoeksgebied onder de A2 doorloopt bekeken.

Zoogdieren die tijdens de overige inventarisaties zijn gezien, zijn eveneens genoteerd.

3 RESULTATEN

3.1 BROEDVOGELS

In het onderzoeksgebied werden territoria van de volgende hollenbroeders aangetroffen: grote bonte specht en groene specht. Van de grote bonte specht werden vier territoria vastgesteld, van de groene specht één. Al deze territoria bevonden zich in het westelijk deel van het onderzoeksgebied (figuur 2). Nestlocaties werden niet gevonden maar het is waarschijnlijk dat deze in het onderzoeksgebied aanwezig zijn. De zwarte specht werd net buiten het onderzoeksgebied waargenomen. Omdat deze soort een zeer groot territorium heeft, is het goed mogelijk dat een deel van het territorium in het onderzoeksgebied ligt. Het is onwaarschijnlijk dat de nestplaats van de zwarte specht in het onderzoeksgebied aanwezig is. Andere hollenbroeders zoals boomklever en pimpelmees komen ook in het gebied voor. Deze soorten zijn echter niet gekarteerd omdat ze volgens de criteria van Dienst Landelijk Gebied niet onder de reikwijdte van artikel 11 van de Flora- en faunawet vallen (zie kader).

Territoria of nesten van andere soorten met een vaste verblijfplaats zoals uilen of roofvogels werden niet in het onderzoeksgebied aangetroffen.

Schaarse of zeldzame broedvogelsoorten werden niet in het gebied waargenomen.

3.2 VLEERMUIZEN

In totaal zijn in 2007 in het gebied zes soorten vleermuizen waargenomen (tabel 1). Hier is tevens weergegeven met welke methode de vleermuizen zijn waargenomen. Hieronder worden per soort de resultaten beschreven. Daarnaast zijn de resultaten van de zolderbezoeken besproken.

Tabel 1. Waargenomen vleermuizen in het onderzoeksgebied

Soort		batdetector	Anabat detector	FFW	RL
Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	X	X	X	-
Ruige dwergvleermuis	<i>Pipistrellus nathusii</i>	X	X	X	-
Rosse vleermuis	<i>Nyctalus noctula</i>	X		X	-
Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>	X		X	-
Grootoorvleermuis	<i>Plecotus auritus / austriacus</i>	X		X	-
Watervleermuis	<i>Myotis daubentonii</i>	X		X	-

FFW = Flora- en faunawet, alle vleermuizen zijn beschermd, RL = Rode Lijst

3.2.1 Gewone dwergvleermuis

De gewone dwergvleermuis is landelijk de meest algemene soort. Ook in het onderzoeksgebied is de soort veelvuldig waargenomen. De soort jaagt in vrijwel alle biotopen, maar vermijdt dichte bossen en zeer open gebieden.

De gewone dwergvleermuis is makkelijk met een batdetector waar te nemen. Op de Anabat detector was de soort de meest algemene vleermuis. In het laatste uur voor zonsopkomst zijn 86 passages geteld van de gewone dwergvleermuis. Hier zijn vrij zeker enkele dieren bij die nog jaagden en daarbij meerdere malen de Anabat detector passeerden. Desondanks zijn hier zeer veel gewone dwergvleermuizen langs gevlogen en kan gesteld worden dat de laan als vliegroute wordt gebruikt.

De soort is een typische gebouwbewoner. Bij de gebouwen in het gebied zijn geen indicaties gevonden van verblijfplaatsen van de soort.

3.2.2 Ruige dwergvleermuis

De ruige dwergvleermuis is eenmaal jagend aangetroffen in het zuiden van het gebied. Daarnaast is de soort 16 maal geregistreerd op de Anabat detector. Het gaat in de meeste gevallen waarschijnlijk om jagende dieren die meer malen langs de detector vlogen. Toch zijn er vrijwel zeker meerdere individuen die door de laan zijn gevlogen en kan de laan voor deze soort beschouwd worden als een (beperkte) vliegroute.

3.2.3 Rosse vleermuis

De rosse vleermuis is een aantal malen in het noordelijk deel waargenomen. De dieren foerageren enige tijd in het gebied. Omdat waarnemingen van meerdere dieren op één ochtend vlak voor zonsopkomst zijn verricht, bestaat het vermoeden dat zich vlak ten noorden van het onderzoeksgebied een verblijfplaats bevindt. De rosse vleermuis is een strikte boombewoner.

3.2.4 Laatvlieger

De laatvlieger is eenmalig waargenomen in het uiterste noorden van het gebied. Deze soort kan gezien worden als een incidentele bezoeker.

3.2.5 Grootoorvleermuis

In Nederland komen twee soorten grootoorvleermuizen voor. De gewone of bruine grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*) en de grijze grootoorvleermuis (*Plecotus austriacus*). Het onderscheid tussen de twee is met een batdetector niet te maken.

Geografisch gezien is het onwaarschijnlijk dat de grijze grootoorvleermuis in het onderzoeksgebied voorkomt. Er wordt van uit gegaan dat in het gebied uitsluitend bruine grootoorvleermuizen aanwezig zijn.

Er zijn twee waarnemingen van grootoorvleermuizen verricht. Één dier vloog bij een klein kapelletje aan de noordkant van het gebied. Een ander exemplaar werd gezien en gehoord in de open schuur van de boerderij. Waarschijnlijk fourageren de grootoorvleermuizen af en toe in en rondom de gebouwen. De gebouwen zijn echter geen essentiële fourageergebieden van de soort. Tijdens de extra voorjaarsronde zijn geen grootoorvleermuizen waargenomen.

Grootoorvleermuizen hebben een zeer zachte sonar en kunnen met een batdetector worden gemist. Grootoorvleermuizen hebben een korte actieradius. Vaak vliegen ze niet verder dan enkele honderden meters vanaf de kolonieplaats. Dat kan een boom of een gebouw zijn. Het is dus waarschijnlijk dat op korte afstand van de waarnemingen een verblijfplaats aanwezig is. Of dit in het gebied is, of vlak daar buiten is niet duidelijk.

3.2.6 Watervleermuis

De watervleermuis is 's ochtends eenmalig langsvliegend waargenomen in een laan in het zuiden van het gebied. Het is bekend dat de dieren jagen boven de Essche stroom. Mogelijk betreft het een dier dat hier vanaf kwam. Van een duidelijke trekroute is geen sprake.

3.2.7 Gebouwen

Op 18 februari 2008 werden de zolders en schuren van de Groensteeg nr 1 en nr 2 gecontroleerd op de aanwezigheid van en de geschiktheid voor vleermuizen. Er werden geen vleermuizen aangetroffen. Omdat vleermuizen normaal gesproken alleen in de zomer gebruik maken van zolders is dit niet verbazingwekkend. Toch is de aanwezigheid van vleermuizen in de gebouwen om de volgende redenen uit te sluiten:

- Er is geen mest van vleermuizen aangetroffen. Op zolders en in schuren waar vleermuizen verblijven, is vrijwel altijd mest te vinden.
- Er zijn op alle zolders veel spinnenwebben aanwezig. Rondvliegende vleermuizen verwijderen (onbedoeld) spinnenwebben. Op zolders met vleermuizen zijn daarom niet veel spinnenwebben aanwezig.
- Er zitten veel gaten in de daken van alle gebouwen waardoor veel licht naar binnen komt en ook vogels naar binnen kunnen komen. Vleermuizen maken geen gebruik van lichte plekken als verblijfplaats. Bovendien zijn zolders en schuren waar uilen binnen kunnen komen vrijwel nooit in gebruik bij vleermuizen.

3.3 DAS EN OVERIGE ZOOGDIEREN

De dassentunnel aan de oostkant van het onderzoeksgebied wordt regelmatig gebruikt door dassen. Tijdens de inspectie van de tunnel werd een duidelijke wissel waargenomen van de tunnel tot de maïsakker die zich in het oostelijk deel van het onderzoeksgebied bevindt (zie foto 1). Bij de ingang van de tunnel werden enkele maïskolven gevonden. Waarschijnlijk wordt aan het eind van de zomer regelmatig in de maïsakker in het oostelijk deel van het onderzoeksgebied gefourageerd. Een minder gebruikte wissel werd daarnaast aangetroffen van de tunnel in de richting van de Essche stroom. Een dassenburcht is niet in het onderzoeksgebied aanwezig.

Tijdens het veldbezoek werden diverse zichtwaarnemingen gedaan van reeën. Op een groot aantal plaatsen zijn wissels en slaapplekken van de soort aanwezig. Daarnaast werden zichtwaarnemingen gedaan van konijn, haas en rosse woelmuis. Deze zijn niet op de kaart ingetekend. Op veel plaatsen werden molshopen gezien. Nesten van eekhoorns werden niet in het onderzoeksgebied aangetroffen.

Foto 1. Wissel van dassen vanuit de dassentunnel onder de Buxtelseweg.

4 KNELPUNTEN

Aan de hand van de resultaten van het verspreidingonderzoek zijn globaal de effecten in kaart gebracht die de ontwikkeling van het landgoed kan hebben op de aanwezige beschermde flora en fauna.

Het belangrijkste knelpunt is de geplande kap van de eikenlaan in het noordwestelijk deel van het onderzoeksgebied (foto 2).

Foto 2. Eikenlaan in het noordwestelijk deel van het onderzoeksgebied.

In deze eikenlaan zijn territoria van grote bonte specht en groene specht vastgesteld. De aanwezigheid van verblijfplaatsen van spechten is hier zeer wel mogelijk. Indien verblijfplaatsen aanwezig zijn, zijn deze beschermd en is kap van deze bomen in strijd met de Flora- en faunawet. In dezelfde laan is een vliegrouwe van de gewone en ruige dwergvleermuis vastgesteld. Vliegrouwen van vleermuizen zijn eveneens beschermd door de Flora- en faunawet.

Het onderzoeksgebied maakt daarnaast deel uit van het fourageergebied van dassen. De geplande werkzaamheden zullen maar in beperkte mate effect hebben op de kwaliteit van het terrein als fourageergebied voor dassen. Door de geringe oppervlakte van het onderzoeksgebied en de grote beschikbaarheid van potentieel geschikt fourageergebied voor dassen in de omgeving, lijkt het onderzoeksgebied bovendien geen essentiële rol te vervullen voor de soort.

De gebouwen van de Groensteeg nr 1 en nr 2 zijn niet geschikt voor vleermuizen. De sloop van de gebouwen is daarom niet in strijd met de Flora- en faunawet.

5 CONCLUSIES

5.1 EIKENLAAN

De geplande kap van de oude eikenlaan in het noordwestelijk deel van het onderzoeksgebied is strijdig met de Flora- en faunawet door de aanwezigheid van vliegroutes van gewone- en ruige dwergvleermuis en mogelijk vaste verblijfplaatsen van grote bonte specht en groene specht.

Voor de kap van deze laan dient voor deze soorten een ontheffing op de Flora- en faunawet aangevraagd te worden. Zowel voor beide vleermuissoorten als voor grote bonte specht en groene specht is de **'uitgebreide toets'** van toepassing.

Dit houdt in het kort in dat:

- De gunstige staat van instandhouding van de soorten dient gewaarborgd te blijven,
- Er is geen minder schadelijk alternatief voor de voorgenomen activiteit.
- In geval van activiteiten die te karakteriseren zijn als ruimtelijke inrichting dient 'zorgvuldig handelen' in acht te worden genomen. Hiertoe worden compenserende maatregelen voorgeschreven.

Wanneer het sparen van de laan mogelijk is door het ontwerp van het landgoed enigszins aan te passen dan zal een ontheffing **niet** zonder meer verleend worden. Er bestaat dan immers een minder schadelijk alternatief voor de voorgenomen activiteit. Bij activiteiten waarmee een groot maatschappelijk belang gediend is, kan in enkele gevallen een uitzondering gemaakt worden. De aanleg van enkele landgoedwoningen zal waarschijnlijk niet gezien worden als een groot maatschappelijk belang.

Bij ontheffingen die in het verleden verleend zijn voor het verwijderen van bomenlanen die in gebruik zijn als vliegroute voor vleermuizen werden compenserende maatregelen als voorwaarde gesteld. Deze compenserende maatregelen bestaan uit het over korte afstand verplaatsen van de bomen waardoor de verbinding tussen de gebieden aan weerszijden van de laan intact blijft. Meer dan 100 jaar oude eiken kun je niet compenseren met het aanplanten van enkele jaren oude bomen.

Samengevat zal het dus niet gemakkelijk zijn om een ontheffing te krijgen voor de kap van de eikenlaan en zal het daarom wellicht noodzakelijk zijn om het ontwerp zodanig aan te passen dat de laan gespaard blijft.

5.2 SLOOP GEBOUWEN

Er zijn geen beschermde natuurwaarden aangetroffen in de gebouwen. Voor de sloop van de gebouwen hoeft dan ook geen ontheffing op de Flora- en faunawet aangevraagd te worden.

5.3 MAÏSAKKER

Door de aanleg van het landgoed zal een klein fourageergebied van dassen verdwijnen. Op de plaats waar zich momenteel een maïsakker bevindt, in het oostelijk deel van het onderzoeksgebied, is de ontwikkeling van een eiken/beukenbos gepland. Deze maïsakker wordt door dassen als fourageergebied gebruikt. Eiken/beukenbos is weinig waardevol als fourageergebied voor dassen. De maïsakker is slechts 1,5 - 2 ha groot en maakt maar een beperkt deel van het totale fourageergebied van dassen uit. De grootte van het fourageergebied van een familie dassen is namelijk 30 tot 400 ha (Lange *et al.* 1994). Bovendien is in de omgeving veel potentieel geschikt fourageergebied voor dassen aanwezig. De maïsakker vervult daarom geen essentiële rol voor dassen. Voor het vernietigen van niet essentiële fourageergebieden hoeft geen ontheffing op de Flora en faunawet te worden aangevraagd.

6 LITERATUUR

Dorenbosch M. & V. de Jong. Quick scan Landgoed De Groensche Hoeven. Natuurbalans – Limes Divergens B.V., Nijmegen.

Hustings, M.F.H., R.G.M. Kwak, P.F.M. Opdam & M.J.S.M. Reijnen 1985. Vogelinventarisatie. Achtergronden, richtlijnen en verslaglegging. Pudoc, Wageningen.

Lange, R., P. Twisk, A. van Winden & A. van Diepenbeek, 1994. Zoogdieren van West-Europa. KNNV, Utrecht.

Kader 1. Broedvogels met een vaste verblijfplaats in de Flora en faunawet

Tijdens het broedseizoen vallen alle bewoonde vogelnesten binnen de reikwijdte van artikel 11 van de Ffw onder de definitie 'nest', en zijn beschermd. Een nest is de woonplaats die vogels vervaardigen om de eieren uit te broeden en de jongen te verzorgen. Het verstoren van broedende vogels en hun nesten tijdens de broedtijd is verboden.

Voor een verdere aanscherping van de definitie van het begrip wordt onderscheid gemaakt tussen broedseizoen en niet-broedseizoen.

Nesten van spechten, uilen en roofvogels vallen buiten het broedseizoen onder de definitie van 'vaste rust- of verblijfplaatsen' in artikel 11 van de Ffw. Deze nesten zijn, voor zover ze niet permanent verlaten zijn, jaarrond beschermd.

Nesten van de overige vogelsoorten vallen buiten de broedperiode niet onder de definitie 'nest' of 'vaste verblijfplaats' in artikel 11 van de Ffw. Ze worden namelijk het daaropvolgende broedseizoen niet weer in gebruik genomen en zijn buiten het broedseizoen niet van belang voor de instandhouding van de soort.